

درس سوم

نوشته‌های عینی

نوشتن مثل مجسمه‌سازی است،
با گذشت زمان آن را می‌تراشی و بالاخره چیزی از آن در می‌آوری.
لحظه‌های نوشتن، لحظه‌های باارزشی است.

نمایه درس سوم

عنوان : نوشته‌های عینی

محتوا : این درس به چگونگی نگارش نوشته‌های عینی (دیداری یا حسی) با بهره‌گیری از حواس پنج‌گانه می‌پردازد.

شعرگردانی	هنجار نوشتار	کارگاه نوشتن	متن و تصویر
درک و دریافت دانش‌آموزان از شعر؛ بازگردانی و بازپروری آن.	<ul style="list-style-type: none"> - انتخاب پرسش‌های مرتبط با متن - گزینش واژه صحیح و کاربرد درست آن در جمله 	<ul style="list-style-type: none"> ۱- گزینش و سازمان‌دهی پرسش‌ها ۲- انتخاب موضوع و طراحی پرسش و پاسخ ۳- طرح پرسش، سازمان‌دهی پرسش‌ها و نشان دادن نقشه نوشتن 	<p>در این درس آموزش مراحل نوشته‌های عینی به شرح زیر آمده است :</p> <ul style="list-style-type: none"> ۱- پرسش‌سازی ۲- شناسایی و جدا کردن پرسش‌های عینی ۳- گزینش و سازمان‌دهی پرسش‌ها

اهداف درس

- تقویت توانایی به کارگیری حواس پنج‌گانه در نوشتن متن‌های عینی؛
- آشنایی با مفهوم نوشته‌های محسوس، دیداری و واقعی؛
- تقویت توانایی بهره‌گیری از پرسش و پاسخ‌های عینی در نوشتن موضوعات عینی؛
- تقویت توانایی سامان‌دهی پرسش‌های عینی و ذهنی؛
- ایجاد نگرش مثبت، نسبت به طرح پرسش کلی و جزئی در سامان‌دهی پرسش‌ها، به منظور تولید یک نوشته عینی؛
- ایجاد علاقه‌مندی و نگرش مثبت نسبت به بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی در پاسخ‌گویی به پرسش‌ها.

روش تدریس

یکی از ویژگی‌های کتاب نگارش دهم (و مهارت‌های نوشتاری متوسطه اول) این است که روش‌های تدریس به گونه‌ای مُستتر در متن درس آمده و اغلب درس‌ها روشمنداند. در این درس نیز برای نوشتن متن‌های عینی روشی در متن درس گنجانده شده است. مراحل این شیوه به شرح زیر است:

مرحله اول: پرسش‌سازی: روش‌های گوناگونی برای پرسش‌سازی وجود دارد، از جمله: در مرحله اول می‌توان برای پرسش‌سازی از قیدهای پرسشی بهره گرفت. سپس براساس برخی از آنها پرسش‌سازی آغاز می‌گردد.

مرحله اول: پرسش‌سازی

۱	چه؟ / چیست؟ (چه است؟)
۲	چرا؟
۳	چگونه؟
۴	آیا؟
۵	کی؟ / چه وقت؟
۶	چه کسی؟ / که؟ / کجا؟ / کیست؟
۷	کجا؟
۸	چه وقت؟
۹	چيست؟

۱	چرا مردم ایران خانه‌های خود را با قالی تزیین می‌کنند؟
۲	نخ‌های قالی چگونه رنگ‌آمیزی می‌شود؟
۳	آیا قالی‌ها هم می‌توانند پرواز کنند؟
۴	چرا قالی‌بافان از نقشه استفاده می‌کنند؟
۵	قالی‌های نفیس بیشتر کجا یافت می‌شوند؟
۶	آیا می‌توان تصاویر قالی شکارگاه را به صورت داستان نوشت؟
۷	بزرگ‌ترین آرزوی قالی‌ها چیست؟ (= چه است؟)
۸	قالی چیست؟ (چه است؟)
۹	چگونه می‌توان احساس بافنده قالی را دریافت کرد؟
۱۰	نقشه‌های متنوع قالی ایرانی نشانگر چیست؟ (چه است؟)
۱۱	قدیمی‌ترین قالی جهان کدام است؟
۱۲	چرا بافندگان قالی اسم خود را بر روی قالی می‌نویسند؟
۱۳	عبارت «هرکس قالی زندگی خود را خود می‌بافد» یعنی چه؟
۱۴	انسان‌ها قبل از پیدایش قالی از چه چیزی به‌عنوان زیرانداز استفاده می‌کردند؟
۱۵	مهد قالی جهان کجاست؟
۱۶	قالی‌بافی چه تأثیری بر اقتصاد خانواده‌ها دارد؟

مرحله دوم : شناسایی و جدا کردن پرسش‌های عینی : در این مرحله پرسش‌های عینی و ذهنی را جدا می‌کنیم. پرسش‌هایی که پاسخ دادن به آنها با بهره‌گیری از حواس ظاهری امکان دارد، عینی و پرسش‌هایی که با بهره‌گیری از ذهن و خیال پاسخ داده می‌شوند، در حوزه ذهنی قرار می‌گیرند.

عینی	۱	مهد قالی جهان کجاست؟
عینی	۲	نخ‌های قالی چگونه رنگ آمیزی می‌شود؟
ذهنی	۳	آیا قالی‌ها هم می‌توانند پرواز کنند؟
عینی	۴	چرا قالی‌بافان از نقشه استفاده می‌کنند؟
عینی	۵	قالی‌های نفیس بیشتر کجا یافت می‌شوند؟
ذهنی	۶	آیا می‌توان تصاویر قالی شکارگاه را به صورت داستان نوشت؟
ذهنی	۷	بزرگ‌ترین آرزوی قالی‌ها چیست؟
عینی	۸	قالی چیست ؟
ذهنی	۹	چگونه می‌توان احساس بافنده قالی را دریافت کرد؟
ذهنی	۱۰	نقشه‌های متنوع قالی ایرانی نشانگر چیست؟
عینی	۱۱	قدیمی‌ترین قالی جهان کدام است؟
عینی	۱۲	قالی‌بافی چه تأثیری بر اقتصاد خانواده‌ها دارد؟
ذهنی	۱۳	عبارت «هرکس قالی زندگی خود را خود می‌بافد» یعنی چه؟
عینی	۱۴	انسان‌ها قبل از پیدایش قالی از چه چیزی به‌عنوان زیرانداز استفاده می‌کردند؟

مرحله سوم

الف) گزینش: پس از مشخص کردن پرسش‌های عینی، به منظور جلوگیری از طولانی شدن متن، از بین این پرسش‌ها چند پرسش را که از اهمیت و جدّایت بیشتری برخوردارند، انتخاب می‌کنیم. ضمناً پرسش‌هایی را انتخاب می‌کنیم که درباره آنها اطلاعات کافی داشته باشیم:

نمونه

عینی	چرا قالی بافان از نقشه استفاده می‌کنند؟	۱
عینی	نخ‌های قالی چگونه رنگ آمیزی می‌شود؟	۲
عینی	قالی چیست؟	۳
عینی	مهد قالی جهان کجاست؟	۴
عینی	جنس قالی چیست؟	۵

مرحله سوم

ب) سازمان‌دهی پرسش‌ها: در این مرحله پرسش‌ها را، پس از سازمان‌دهی، طبق یک نظم منطقی آنها را مرتب می‌کنیم و به آنها پاسخ می‌دهیم. حرکت از کل به جزء و از چارچوب و طرح کلی به سمت خصوصیات ریزتر است.

نمونه

عینی	قالی چیست؟	۱
عینی	جنس قالی چیست؟	۲
عینی	نخ‌های قالی چگونه رنگ آمیزی می‌شود؟	۳
عینی	چرا قالی بافان از نقشه استفاده می‌کنند؟	۴
عینی	مهد قالی جهان کجاست؟	۵

و در مرحله نهایی بر اساس پاسخ پرسش‌ها، متنی خلق می‌گردد.

جستاری در متن

در این درس شایسته است نمونه‌های متعددی از نوشته‌های عینی در کلاس درس خوانده شود. نوشته‌ی زیر یکی از آنهاست :

«برگ‌های نارنج انبوه کلاس را تاریک می‌کرد. تازه تخته سیاه را با نمد پاره‌ی کثیفی پاک کرده بودند. ذرات گچ در فضای اتاق موج می‌زد و در ریه‌های ما می‌رفت. هنوز آقای معلم نیامده بود...»
(شلوارهای وصله‌دار، رسول پرویزی)

درنگی در قلمرو فعالیت‌ها

فعالیت ۳

فعالیت ۲

فعالیت ۱

کارگاه نوشتن

- ۱- مراحل این شیوه به شرح زیر است :
- در کتاب مرحله پرسش‌سازی انجام شده است.

مرحله دوم : شناسایی و جدا کردن پرسش‌های عینی

عینی	زعفران چیست؟	۱
عینی	چه رنگی است؟	۲
عینی	چه طعمی دارد؟	۳
عینی	چه بویی دارد؟	۴
عینی	نحوه کشت آن چگونه است؟	۵
عینی	کاربرد آن چیست؟	۶
ذهنی	چرا زعفران با طلا برابری می‌کند؟	۷
عینی	زعفران چگونه بسته‌بندی می‌شود؟	۸

ذهنی	آیا نوع بسته‌بندی زعفران اهمیت خاصی دارد؟	۹
عینی	هزینه کشت زعفران چقدر است؟	۱۰
ذهنی	آیا کشت زعفران، کارکرد اقتصادی دارد؟	۱۱
ذهنی	آیا زعفران از موادّ ضروری در تهیهّ خوراکی‌هاست؟	۱۲
ذهنی	زعفران چه خاصیت‌هایی دارد؟	۱۳

مرحله سوم

الف) گزینش و سازمان‌دهی پرسش‌ها: پس از مشخص کردن پرسش‌های عینی، به سازمان‌دهی آنها می‌پردازیم و طبق یک نظم منطقی آنها را مرتب می‌کنیم و به آنها پاسخ می‌دهیم.

نمونه

۱	زعفران چیست؟
۲	کاربرد آن چیست؟
۳	چرا زعفران با طلا برابری می‌کند؟
۴	زعفران چه خاصیت‌هایی دارد؟

ب) نوشته کیک زرد:

- کیک زرد چیست؟
- در چه فرایندی تولید می‌شود؟
- ارتباط آن با بمب اتمی چیست؟
- در چه کشورهایی کیک زرد تولید می‌شود؟
- چرا به اورانیوم کیک زرد می‌گویند؟
- کیک زرد چگونه تهیه می‌شود؟
- کاربرد اصلی آن چیست؟
- موادّ تشکیل‌دهنده آن چیست؟

سازمان دهی پرسش‌ها :

- کیک زرد چیست؟
- کاربرد اصلی آن چیست؟
- در چه فرایندی تولید می‌شود؟
- ارتباط آن با بمب اتمی چیست؟
- کیک زرد چگونه تهیه می‌شود؟
- مواد تشکیل‌دهنده آن چیست؟
- چرا به اورانیوم کیک زرد می‌گویند؟
- در چه کشورهایی کیک زرد تولید می‌شود؟

آگاهی‌های فرامتنی

شعرگردانی : شعر، سخنی اندیشیده، خیال‌انگیز و موزون است که با شگردهای هنری و ادبی، حس زیبایی‌شناسی انسان را برمی‌انگیزد.

توجه به جابه‌جایی و حذف ارکان در فرایند شعرگردانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در اصل شاعر در عالم ذهن محتوایی را با عناصر شعری آمیخته است. ساخت شعر، برخلاف نثر، فراهنجار است یعنی فراتر از هنجار و زبان معیار است. در شعرگردانی این ساختار فراهنجار به ساخت معیار و هنجار زبان فارسی باز می‌گردد.

شعرگردانی نیز همچون تصویرنویسی، حکایت‌نگاری و مثل‌نویسی شگردی برای نوشتن است. نمایه زیر، درجه اهمیت عناصر مختلف را به‌عنوان شگردهایی برای نوشتن نشان می‌دهد. گستردگی، عمق، غنا، خیال‌انگیزی و تفکرزایی شعر موجب گشته است که شعرگردانی در صدر این نمایه قرار گیرد.

وقتی ما به گفتن یا نوشتن می‌پردازیم، سخن ما به‌طور طبیعی بر پایه منطق زبان استوار است و ارکان زبان را در جای صحیح خود به کار می‌بریم اما زبان شعر اغلب این‌گونه نیست. در زبان شعر ارکان زبان معمولاً جابه‌جا یا حذف می‌گردد.

برای بازگردانی شعر مقدماتی لازم است:

❖ شناخت هنجار زبان فارسی معیار؛

❖ شناخت ویژگی‌های زبان ادبی.

منظور از شعرگردانی، فقط بازگردانی شعر و تبدیل آن به زبان نثر نیست؛ بلکه این تمرین بهانه‌ای است برای به کار افتادن چرخه‌های ذهنی و فضاسازی در هنگام نوشتن. برای اجرای این کار برداشتن گام‌های زیر پیشنهاد می‌گردد:

۱ **تأمل**: درنگ در بیت و شناخت واژه‌های آن. در این مرحله ذهن خواننده بر پرونده ابیات خیمه می‌زند تا تلفظ، معنا، املا، ساختمان و نوع واژه‌ها را شناسایی کند.

۲ **فهم**: فهم اولیه و ارتباط با متن در حد معنای ظاهری واژگان و شکل‌گیری شبکه معنایی.

۳ **ادراک**: منظور از ادراک، درک اجزای متن و روابط میان آنها و کشف هسته معنایی شعر است. به‌عنوان نمونه وقتی خواننده می‌گوید بیتی درباره شادی است، در واقع به محتوا و کشف هسته معنایی آن رسیده است.

۴ **پرورش فکر**: ایجاد ایستگاه‌های ذهنی برای پرورش معنا. معنایی را که خواننده در مرحله قبل کشف کرده است در این مرحله پرورش می‌دهد.

۵ **معناسازی**: با توجه به موضوع مشخص شده معناسازی می‌کند و خوشه‌ها و معناهایی برای آن می‌آفریند.

خوشه

شاخه

هسته

۶ **نگارش متن**: شعرگردانی در اصل فرصت‌های فکری برای رشد ذهن است. این روش همچنین موجب تقویت مهارت نوشتن می‌گردد.

شعر گردانی در اصل ایجاد فرصت‌های فکری برای رشد ذهن است.

درس چهارم

نوشته‌های گزارش گونه

یا چیزی بنویس
که قابل خواندن باشد
یا کاری کن
که قابل نوشتن باشد.

نمایه درس چهارم

عنوان : نوشته‌های گزارش گونه

محتوا : آموزش نوشته‌های گزارش گونه به‌عنوان یکی از انواع نوشته‌های ذهنی

متن و تصویر	کارگاه نوشتن	هنجار نوشتار	حکایت‌نگاری
این درس به یکی از انواع نوشته‌های عینی اشاره دارد. گزارش، نمونه نوشته عینی است که در طی دو مرحله آموزش داده می‌شود : – طرح پرسش‌های گوناگون عینی – گزینش و سازمان‌دهی پرسش‌ها	– طرح پرسش براساس گزارش – سازمان‌دهی پرسش‌ها – انتخاب موضوع و خلق نوشته‌ای با بهره‌گیری از شیوه پرسش و پاسخ‌سازی – ارزیابی نوشته‌ها براساس سنجش‌های درس	– کاربرد واژه‌های متناسب با فضای حاکم بر نوشته – توجه به ویژگی‌های معنایی و آوایی واژگان	بازنویسی حکایتی از گلستان سعدی به زبان ساده

اهداف درس

- آشنایی با نوشته‌های گزارش گونه؛
- آشنایی با کاربرد نوشته عینی در گزارش نویسی؛
- آشنایی با استفاده از روش پرسش‌سازی در گزارش نویسی؛
- تقویت توانمندی در کاربرد واژه‌های متناسب با فضای حاکم بر نوشته؛
- ایجاد نگرش مثبت نسبت به نگارش نوشته‌های عینی.

■ روش تدریس گروه‌های مکمل: در درس چهارم بر «پرسش‌سازی» و طرح پرسش‌هایی مناسب تأکید شده است.

برای آموزش گزارش‌نویسی، که نوعی از نوشته‌عینی است، به شرح زیر عمل می‌کنیم:

آموزش از طریق گروه‌های مکمل

گام یکم: گروه‌بندی

دانش‌آموزان به صورت گروه‌های شش‌نفره و هر گروه به دو دسته «الف» و «ب» تقسیم می‌شوند.

گام دوم: ارائه کاربرگ

دو کاربرگ مختلف در اختیار داریم: «کاربرگ شماره یک» و «کاربرگ شماره دو». کاربرگ‌ها را در اختیار هر یک از گروه‌ها قرار می‌دهیم.

کاربرگ شماره یک: در کاربرگ شماره یک، سه موضوع برای گزارش‌نویسی مشخص شده است (نکته بسیار مهمی که در انتخاب موضوع گزارش باید به آن توجه کنیم این است که انتخاب موضوعات باید به گونه‌ای باشد که دانش‌آموزان به آن احاطه کامل داشته و مکان و فضای مورد نظر را دیده و درباره آن به اطلاعات کافی دست یافته باشند).

اعضای گروه یکی از موضوعات را به دلخواه برمی‌گزینند و درباره آن، هشت تا ده پرسش عینی طرح می‌کنند. سپس به سامان‌دهی پرسش‌ها می‌پردازند و به آنها پاسخ می‌دهند.

کاربرگ شماره دو: در زمانی که اعضای «دسته الف» در حال طرح پرسش و پاسخ‌گویی به پرسش‌ها هستند کاربرگ شماره دو نیز در اختیار «دسته ب» قرار می‌گیرد.

در این کاربرگ گزارشی وجود دارد. اعضای دسته ب باید پرسش‌هایی را که ممکن است گزارش براساس این پرسش‌ها شکل گرفته باشد از دل این گزارش استخراج کنند و بر روی کاربرگ ثبت نمایند.

گام سوم: نوشتن متن

اکنون هر یک از دسته‌های الف و ب باید براساس پرسش‌های کاربرگ خود، متنی گزارش‌گونه بنویسند.

کاربرگ شماره یک اکنون حاوی پرسش و پاسخ‌هایی پیرامون موضوعی است که در اختیار دسته ب قرار می‌گیرد و اعضای گروه براساس این پرسش و پاسخ‌ها نوشته‌ای گزارش‌گونه می‌نویسند. در همین زمان صفحه دوم کاربرگ شماره دو (که تنها حاوی پرسش‌ها و پاسخ‌های دسته ب است) در اختیار دسته الف قرار می‌گیرد و آنان بدون اینکه نوشته گزارش‌گونه را ببینند تنها براساس پرسش و پاسخ دسته «ب» نوشته‌ای گزارش‌گونه می‌نویسند.

گام چهارم: قرائت متن در گروه

در این مرحله با نظارت معلم نوشته‌های دسته الف و ب در گروه شش نفره مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد.

درنگی در قلمرو فعالیت‌ها

فعالیت ۳

فعالیت ۲

فعالیت ۱

از آنجایی که روش پرسش‌سازی در تولید متن‌های عینی در درس گذشته بیان شد، این بخش به ارائه پاسخ و توضیح نیاز ندارد.